JÄRWA TEATAJA

Põllumeeste ja asunikkude häälekandja.

Ilmub kolm korda nädalas: igal teisipäewal, neljapäewal ja laupäewal.

Toimetus ja talitus: Paides, Turuplats nr. 13. Rönetraat 101 — Rönetunnid kella 10—1 l. Tarwitamata jäänud käsikirjad häwitatakse ära, kui neile tagasisaatmiseks marksid ei ole juure lisatud.

üksiku numbri hind 5 senti. Tellimise hind alandatud.

Wastutaw toimetaja Willem Wessart. Wäljaandja „Järwa Kirjastus ühisus“. Tellimise hind postiga: 1 aasta Kr. 6.— 3 kuu Kr. 1.70 ½ aastat Kr. 3.20 1 kuu Kr. 0.60

Kuulutuste hind: üks millimeeter rõhel weerul: tekstis 6 sent., kuulutuste lõpjel 5 sent.

Nr. 73. Paides, neljapäewal 29. juunil 1933. a. 8. aastakäik.

Uuendage aegsasti „Teataja“ tellimine

1. juulist,

et lehe saamisel wahet ei tuleks.

Tellimisi wõetakse wastu igas postkontoris.

Teised riigid ei lahku tulla aluselt.

London, 27. juunil. Reuteri kuulmist mööda oli täna majanduskonwerentsi ruumides Euroopa kullastandardimaade keskpankade esindajate tähtis salakoosolek, millest wõtsid osa **Prantsusmaa, Holkandi, Helweetsia** ja **Saksamaa** esindajad. Kutsed niisuguse koosoleku pidamiseks saadeti wälja möödunud öösl, kui oli teatawaks saanud seisukord Londoni dewiisside börsil.

Koosolekul tehti üksmeelselt otsuseks, et ei wöi olla juttugi sellest, et mõni ülalnimetatud maadest lahkuks kullaaluselt. Edasi soowitati, et Prantsuse esindaja pöörduks Inglise peaministri Macdonaldi poole tungiwa soowiawaldusega, et tema ütleks mõjuwa sõna kullaaluselt kaugemale nihkumise wastu, sest sellest kannataks tõsiselt Briti kaubandus Euroopas.

Tähelepanu põllumajanduse huwidele.

Seletus Londoni konwerentsil ka Eesti nimel.

London, 26. juunil. Maailma majanduskonwerentsi kaubanduspoliitilises komisjonis Sokolowski, kaneledes Bulgaaria, **Eesti**, Ungari, Läti, Poola, Rumeenia, Tshehhoslowakkia ja Jugoslaawia delegatsioonide nimel, seletas, et nimetatud maad ei wöi wastu wõtta mingit konwentsioni kaubanduslike keelduste ja kitsenduste kaotamise kohta, kui see konwentsioon ei haara ka põllumajandusfaadusi. Samuti nemad ei wöi aduda olla sellega, et kitsenduste kaotamine nende faaduste kohta tehtaks olenewaks põllumajanduslikku toodangu ümberkorraldamisest.

London, 26. juunil. Londoni linnawolitsus andis täna banketi majanduskonwerentsi delegaatide auks. Banketist wõtsid osa 66 maa esindajad. Terwituskõne pidas Londoni lordmayor. Temale wastas Belgia wäliseminister **Hymans**, kes mu seas ütles: Meie kõik teame, milline wastutus lasub meil. Meie kohus ja teatawas mõttes ka meie au nõuab, et meie leiaksime lõpliku lahenduse. **Macdonald** oma õnes ütles, et üksi riik, kes talitab oma ette ja oma kitsastes rahwuslikes huwides, ei wöi leida lahendust sellele tõsisele seisukorrale, mis praegu maailmas on walitsemas.

Auto 18 laulupeolisega kraawis.

Õnnetus saarlastega kojusõidul. Wiis inimest said raskesti wigastada.

Kuresaare, 27. juunil. Kangroselja asunduse lähedal, Kuiwaste-Kuresaare postmaanteel, 22 klm. Kuresaarest, juhtus laulupeolt koju sõitwate Lümmada walla elanike weoautoga S—57 õnnetus. Sündmus leidis aset õhtul kella 6 ajal. Autole sõitsid wastu kaks hobusemeest. Esimene hobune hirmus autost, keerates end waukriga põiki teele ette. Autojuht Woldemar Kütt pööras hästi paremale poole, et hobusest möödu pääseba, kuid selle juures libisesid auto tagumised rattad kraawi. Auto tegi ühes sõitjatega uperpalli, jäädes lebama kraawikaldale.

Peaaegu kõik 18 sõitjat said wigastada, põrutada ja kriimustada. Telefoni teel teatati õnnetusest Kuresaarde, kust politsei ühes arsti ja kanderaamidega warustatud autodega kohale sõitis. Wigastatud toimetati Kuresaare haiglasse. Seal selgus, et kõige raskemalt oli wiga elutsew 38-aastane Aleksander Meier. Tal on murdunud selgroog, mille järeldusel alumine kehaosa on halwatud. Ellujäämiseks on tal lootusi wähe.

Raskemini on weel wigastatud abielupaar Linda ja August Kütid. Mõlemal on muljutud rinnakorw. Samuti raskete liiki kuulub 7-aastase Heinrich Tamme wigastus. Tal on otsaesisel liha kuni luuni ära kistud. Üldine keha põrutus on 60-aastasel Liisa Arukäel. Teiste sõitjate wigastused ja kriimustused on kergemad.

Weoauto S—57 omanikuks on Lümmada walla elanik Jaan Kütt. Juhtis tema poeg. Omanik pojaga asusid õnnetuse ajal juhiruumis. Nad mõlemad jäid wigastuseta. Teisteks sõitjateks oli peamiselt Lümmada rahwas, kes käisid külalisteua Tallinnas laulupeol.

Autol on purunenud juhiruum. Hobusemehed sõitsid sündmuse kohalt peatamata edasi. Politseil ei ole korda läinud seni nende isikuid selgitada.

Põud häwitab põllusaagi.

Wihma ei tule ega tule.

Terwe juunikuu on põllumehed pikisilmi oodanud wihma, kuid kõik need lootused on seni nurjunud. 18. juunil sadas natuke, kuid seda oli nii wähe, et ei teinud maadki märjaks. Põud kestab selle tõttu pea kõikjal edasi. Baromeeter langeb küll ja ilmajaam kuulutab ka wihma, kuid seda ei tule kusagilt.

Wiljad, mis kewadel nii ilusasti kaswama hakkasid, on põua käes rängalt kannatanud. Päris kurb on kängujäänud ja koltunud suwewiljade põlde waadata. Mis peab küll eeloleval talwel peale hakkama, kui lisaks kõigile muudele hädadele selitsib ka weel kaldus, mõtleb põllumees praegu murega.

Heinalootused on juba häwinenud. Heinategu on juba kätte jõudmas, kuid heinamaadel pole rohtu midagi. Ristheinast ei maksa rääkidagi. Põud on selle juba ammu närbutanud.

Pöörasime eile ilmajaama poole küsimisega, kas on loota wihma? Sealt wastati meile, et pilwi on wihma siin ja seal ka seni tulnud ning tuleb ehk edaspidigi. Nii sadas ööl wastu eelmisepäewa Saaremaal. Wihma tuli 6 mm., mis maapinna üsna niiskeks tegi. Ööl wastu teisipäewa sadas Tartus ja ümbruskonnas. Kuid siin tuli wihma waewalt paar mm.

Arwatakse, et suuremat sadu pole lähemal ajal oodata, wähemalt mitte Tallinna ümbruses. Praegu näitab baromeeter langemise suunda, mis siiski wihmalootusi suurendab.

Eksportwõi kilo 67 senti.

Wõiturgudel on summit nii suureks läinud, et wõi hind läheb juba kuulmata madalale. Möödunud nädala müüklide järele oleks eksportöörid saanud piimaühisustele wõi eest wälja maksta keskmiselt ainult kuni 67 senti kilo.

Ametliku noteeringut möödunud nädalal jaanipäewa tõttu ei toimetatud. Käesolewa nädala lõpul noteeritakse hind kahe nädala eest korraga.

Kuidas käesolewal nädalal turg kujuneb, ei ole weel selge. Saksamaal ei tarbeta enam wõihinna langemist, kuid Inglismaal on see wõimalik. Meie wõist suurem osa läheb praegu Inglismaale.

Pangas näpati 1000 krooni.

A.-ü. „Ephagi“ kassahoidja langes peente waraste lõksu.

1000 krooni warastati esmaspäewal kell ½12 Krediit panga operatsioonisaalis a.-ü. „Ephagi“ kassahoidja **Koch**i portsellist. Warastel õnnestus põgeneda.

„Ephagi“ kassahoidja Koch ilmus Krediit panka esmaspäewa hommikul kell 11 paiku. Ta wõttis kassast wälja 3000 krooni. Raha file lugedes ajelas ta kassatähtede pakid portsellisse. Seepeale nõikus Koch kassa eest wäliswalunta ojakonna poole, kus tal olid teha mõned operatsioonid.

Sel ajal kui ametnikud arwestasid kursiwahesid ja kirjutasid wälja ordereid, seisis Koch operatsioonisaali barjääri ees tegewuseta. Gemal pingil istumas filmanud ta juudi wälimusega meest, kes lõega oma nägu uurjanud. Koch mõelnud endamisi, et sel mehel on wist peamalu.

Samal ajal läheneud Kochile teegi teine mees, kes teda õõnestanud Saksa keeles. Tundmatu palunud temalt selgust mingi wenekeelse dokumendi kohta. See olnud sõgeselt kirjutatud ja Koch silmitsenud paberit mõtlemata.

Peale selle tõi Koch barjääri juure tagasi. Portsellist raha wõttes selgus, et 1000 krooni oli kadunud. Waeguse awaliikuks tulekul oli juudi wälimusega mees ja dokumendi näitaja pangast kadunud.

Arwatawasti oli waraste ohanituks härra wenekeelse dokumendiga. Sel ajal, kui Koch silmitses dokumenti, tõmbasid tõõjendajad portselli.

On imestama panem, et wargad leppisid ainult 1000 krooniga, kuna nad oleks wõinud kassa wõtta kõik 3000.

Nelja saadiku lahkumisõhtusöök.

Esmaspäewa õhtul andis wälisminister õhtusöögi nelja saadiku auks, kes lahkuwad Eestist ning oma walitsusi lähemad esindama teistel kohtadel. Lahkujad on Poola saadik K. Libicki, kes pidi ära sõitma juba eile õhtul, Läti saadik K. Sarinsh, kes sõidab kuulbawasti tulewa nädala alul Riiga ja sealt peatselt edasi saadikukohale Londoni, Soome saadik A. Wuorimaa, kes on nimetatud saadikuks Berliini ja Rõukogude-Wene saadik F. Rastolnikow, keda ootab saadikuloht Kopenhagenis.

See on suurem pereheit Tallinnas töötamud wälisesindustes kui kunagi waremalt.

Tartu ülikooli wilistlaste kapitali

kasu, mis ülikooli 300 aastapäewaks mälestuseks asutati, on esialgse kokkuwõtte järele kokku tulnud 12.000 krooni. Lubadustest on mõned wähemad summad weel tasumata, millepärast ei ole weel saadud arweid läpetada.

Kapitali kokkupanekule ülikooli aupäewaks on akadeemilisele haridusele ringlonnis sümpaatselt suhtutud. Kõige rohkem on kokku pandud Tartus, umbes 3.900 kr., sellele järgneb Tallinna, kelle abitamiee kaudu on tulnud 2.700 kr., siis Wõru ühes maakonnaga ligi 850 kr., Rakwere ligi 430, Pärnu 400, Walga 340, Narwa 325, Paide 285, Petseri 265, Wiljandi 230, Põltsamaa 175, Jõhwi 150, Tapa 120, Mustwee 111, Tõrwa 100, Kuresaare 85 jne.

Palumisele neid isikuid, kes oma lubadusele täitmisega hilinemud, nõüd need tõõa, et wõimaliku saaks lõpparuande kokkuõõtmisele ja kapitali ülemandmisele ajuda.

Kui Ameerika politseinikel on palaw.

Siis wiskawad nad soojad riided seljast ja lähewad lasteharjutustele nõnda, nagu siin pildil näha.

Sõjatad piiritusewedajad Aseris.

Mees kahe naisega tabati salapiirituse maaletoomisel. — 60 liitrit „sulisewat“ walati merre. — „Peatäis“ päästeti piiriwalwurite käest.

Enne kui walwurid tabatute juure jõudsid, õnnestus Siwadil kolm plekknõu jalgadega puruks tallata ja Hilda Tomsonil neljale nõule taskunoaga augud sisse liiua. Terwetena saadi kätte waid kaks nõu 20 liitri wälismaa piiritusega ja purustatud nõudest kokku 10 liitrit piritust. Sellele waatamata tuleb piiritusewedajail wastust anda 90 liitri salapiirituse maaletoimetamise eest ja peale selle weel tasuda merre walatud 60 liitri piirituse hind.

Piiritusewedajate paadi omanikuks osutus Aseri elanink Johannes **Mägi**. Ta seletas, et paat olewat eelmisel ööl rannast ära warastatud. Kui lugu nii, siis seltsib piiritusewedajate weel warguselugu.

Sel ajal kui esimesena kohale jõudnud piiriwalwur takistas Hilda Tomsoni piiritusenõusid purustamast, katsus Johannes Siwadi weel päästa, mis päästa saab. Mees pani ühe kaktise piiritusepleki suure, juures selget piiritust suurte sõõmudega kui selget wett. Tagajärjed andsid end wärsti tunda. Siwadi hakkas mürgeldama ja tabajaid sõimama. Tuli isegi naabrikordonist abi paluda, et mürgeldajat raioonI kantseleisse toimetada.

Piiriwalwe Kunda raiooni piiriwalwurid tabasid Aseri lähedal, Kalwi wallas, Kalwi asunduse kohal rannas Aseri elanikud Johannes **Siwadi**, Hilda **Tomsoni** ja Ilse **Palmi**, kui need parajasti aerupaadilt salapiiritust maale kandsid.

Piiriwalwuritel lõhuti jalgrattad.

Salakaubitsejate ulakus Saaremaal.

Piiriwalwe Kihelkonna raioonis saadi neil päewil teateid, et on toodud maale jällegi uus laadung salapiiritust. Tabatigi Ed. Kütt, kes oli kaubitsenud piiritusega. Ta oli nimelt müünud salakaupa ühele Abruka mehele. Taheti Kütt wiia Abrukasse ülekuulamisele. Kui piiriwalwurid jõudsid Lümmada wallas Koowi küllа, panid nad jalgrattad ühe talu õuele ja läksid waatama kohta, kus Kütt ütles peitnud olewat piirituse. Tagasi tulles tungis aga salk külapoissa piiriwalwureile wõõrawahel kallale. Poiste eesotsas oli Küti wanem wend Julius. Hoiatuseks lasksid piiriwalwurid ühe paugu õhku. Poisid kadusid. Talu õues aga selgus, et wahepeal olid mürgeldajad wiinud ära piiriwalwurite jalgrattad ning need katki peksnud. Weel oli ära lõhutud ühe piiriwalwuri sinel ja leiwakott. Telefoniteel kutsuti siis Kihelkonnalt abi kohale ning ülekuulamiseks arreteeriti mõned külapoisid. Neil tuleb nüüd wälja maksta lõhutud warandus ja anda wastust ulakuse eest.

Kogu talu warandus häwines tules.

Petserimaal põles kümme hoonet ja kogu wilja- ja toidutagawara.

Wilo walla Mihkowitsi-Zagorje külas põles 25. juunil maani maha Wiktor Majaki elumaja, kust tuli kandus edasi ka ligiolewale aidale ja küünile. Siit laienesid leegid weel heinaküünile ja sama katuse all olewale laudale. Tugewa tuulega ei andnud kustutamise katsed mingeid tagajärgi, ning warsti oli Icekides ka rehi ühes rehealusega, tall ja kaks wiljakküüni.

Nii hukkus koguawwult kümme hoonet, ning nendega koos hulk wallastwara. Aita jäi ka kogu talu rukki, odra, kaerte ja juhutagawara, ent samas põlesid ka riided ja suwine lihatagawara. Waewu sundeti põlewatest hoonetest päästa loomad, kes said juba kergemaid tulehaawu.

Hooned olid kinnitatud „Eestis“, kuid alla tegeliku wäärtuse.

Kuigi alul oletati süütamist, siis on nüüd selgunud, et tegu on hooletu tule järelewalwega. Nimelt on tuli algust saanud küdewast ahjust.

Koondus põhiseaduse parandamise wastu.

Wärisewad oma kohtade pärast riigikogus.

Iffilised huwid ka siingi esikohal.

Koondusasunikud on oma kongressil nii mitmeski küsimuses niiüd oma kaardid awanud. Muuseas ka põhiseaduse parandamise kohta. Selles asjas on koonduse liidrid ja lognde ülejookfikud kongressil awameelselt seletanud, et põhiseadust ei tulewat üldse parandada, et rahwas ei soowiwatki seda.

Nagu paljudes teistes küsimustes, nii eksib koondus ka siin rahwa tahte tõlgitsemisel. Sellega, et rahwahääletus hiljuti teistkorda läbi kukkus, ei ole sugugi weel öeldud, et rahwas ei taha põhiseadust parandada. Just wastupidi, meie rahwas on kindlal äratundmisel, et meie põhiseadus on puudulik ja wajab parandamist, kuid seni ei ole kahjuks osatud koostada niisugust eelnõu, mis oleks olnud rahwale wastuwõetaw.

Selle eelnõu peapuuduseks, mis niiüd läbi kukkus, luges rahwas seda, et seal oli ettenähtud, et riigikogu jääb sajaliikmeliseks ka tulewikuski. See rahwale ei meeldinud ja seda täie õigusega, sest sada riigikogu liiget on meie wäikese riigi jaoks tõesti liig palju ja nende ülewalpidamine läheb liig kulukaks.

Kuid kes oli selles süüdi, et rahwahääletamisele minewas eelnõus wõeti riigikogu liigete määraks arw sada. See oli koonduse soow, nemad pressisid selle otsuse läbi ühises põllumeeste riihmas läbi. Nemad ei arwestanud selle juures rahwa meeleoluga, waid läksid selles küsimuses kaasa keskerakonnaga ja see saigi eelnõule saatuslikuks.

Niiüd kongressil on koonduse liidrid jällegi seletanud, et riigikogu liigete arvu ei tohtiwat wähendada, waid neid pidawat ka edaspidi jääma sada. Siit näeb niiüd igaüks, kuhu koer on maetud. Koonduse liidrid wärisewad oma kohtade pärast riigikogus ja sellepärast ongi nemad põhiseaduse parandamise wastu. Nad kardawad, et kui riigikogu liigete arvu wähendatakse, siis wõib wiimati ka mõni koonduse tuus ukse taha jääda ja sellepärast on nad niiüd seisukoha wõtnud, et ärgu tulgu mingit põhiseaduse parandamist.

Mitmed maa-asunikud on kongressil wastupidisi arwanud ja omalt poolt ka sellekohaseid resolutsioone esitanud, kuid neid pole üldse häältamisele pandud.

Koondusasunikud näitawad sellega üleliigne kord, et neil pole tähtis riigi käekäik ja rahwa huwid, waid et nad on ainult omakasu ja saama peal wäljas. Nende pärast mingu riik kas wõi hukka, peaasi aga, et nende soojad kohad alles püsiks.

Nendega, kes niisugusel waatekohal asuwad, ei saa rahwas kaasa minna. Põhiseaduse parandamiseks on tungiw tarwidus, seda nõuawad meie riiklikud huwid. Sellepärast ei saa põhiseaduse reformi maha matta, nagu seda koondusasunikud soowiks, waid see töö peab edasi kestma. Meie peame oma riigile andma parema korralduse, nii wastumeelt kui see mõnele ringkonnale ka ei ole.

Meie põhiseadus oleks juba ammu parandatud olnud ja see küsimus poleks enam üldse päewakorral püsinud, kui koondus poleks mänginud kahepaikset mängu. 1932. a. talwel otsustas põll.-kogude ja asunikkude kongress, et need mõlemad erakonnad peawad asuma tööle põhiseaduse parandamise eelnõu läbiwiimiseks. Põllumeeste kogud tegid seda, kuid koondus asus wastu töötama. Tolleaegses eelnõus oli ettenähtud riigikogu liigete arvu wähendamine 80 peale ja see koondusele nähtawasti ei meeldinud! Nii kukutati tolleaegne eelnõu üle noa tera läbi. Kõik pärastised häältamise kulud ja sekeldused riigi elus on seega koonduse poolt tekitatud.

Aga ega üksnes põhiseaduse küsimuses pole koondus kahekeelne. Ta on seda ka kõigis teistes asjadeski. Koonduse kongressil on näiteks wastu wõetud resolutsioon, milles räägitakse korruptsiooni wastu wõitlemise wajadusest. Koondus ja korruptsiooni wastu wõitlemine, need on ju kaks niisugust asja, mis üldse kokku ei sünni. Ammu see oli, kui riigikogus taheti ajutada uurimise komisjon selle selgitamiseks, kuhu on pandud sajad miljonid riigi raha? Kes selle wastu häältas, oli koondus. Temale ei meeldinud, et niisugusesid asju tahetakse selgitada. Ja koondus ning keskerakond olid ka need, kes samal ajal esitasid riigikogule eelnõu, mille wastuwõtmisel oleks wõidud maha kustutada suurte pankrottáride mitmesajamiljonilised wõlad, mis need riigilt ön saanud.

Need kaks lugu näitawad, kuidas koondus „wõitleb“ korruptsiooni wastu!

Tallinna turg.

Sealiha wäikemüügil 55—75 s., soolatud sealiha 60—70 s., loomaliha wäikemüügil 35—65 s., wasikaliha 35—60 s., lamballiha 40—60 s. kg. Tapetud kanad 80—150 s. tükk.

Kanamunad 5—6 s. paar.

Põtiwõi 90—100 s., meiereiwõi 120—130 s., kohupiim 25—30 s., hapukoor 80 s., jõestud 50—150 s. kg., piim 8—11 s. l.

Mesi 55—60 s. purgi täis, 150 s. kg.

Wärske salat 35—50 s., spinat 20—25 s., rabarber 15—18, kõnnatid 200—250 s. kg., redised 4—8 s., porgandid 6—8 s., peedid 10—12 s. kimp, rabarber 5—8 s. kimp, kurgid 10—25 s. tükk, tillekapsad 10—75 s. pea.

Wärsked räimed 5—6 s., tursad 10—15 s., ahwenad 15—18 s., kanelsad 18—20 s., kohad 25—40 s., sisad 50 s., tõhed 100—150 s. kg.

Jõhwikad 18—20 s., tikerberid 30—35 s., maasikad 100—125 s. l., sidrunid 11—12 s. tükk.

Luteri kirikule uus kodukord.

Ägedad waielused kirikupäewal. Enesetapjaid ei maeta enam kirikus. Köstrid wõiwad kantslist jutlust öelda.

Eelmisepäewa õhtusel kirikupäewa istungil wõeti wastu lõpulikult Eesti ev.-luteriusu koguduste kodukord, mille tõttu töötatud mitmed aastad ja mille pärast lõkki läks möödunud aasta kirikupäew, kima et läbi oleks saadud wija isegi konsistooriumi ja teisi wõimusi.

Ka sel aastal tekkisid kodukorra ümber kohati ägedad waielused, eriti nende punktide juures, kus räägitakse sellest, kuidas toimida siis, kui koguduse liige, kellel liikmemaksud õiendamata, läheb üle teisest kogudusest teise.

Mõni koguduse esindajad nõudsid, et ülemineja ei tohi uus kogudus enne wastu wõtta, kui tal wanad wõlad endise kogudusega on õiendatud. Kartes, et nii inimesed üldse kirikust eemale jäätwad, olid limnade esindajad selle wastu. Häältamisel läi aga maa pool ülekaal ja otsus wõeti wende soowikohaselt wastu. Tehti siiski wäike wastutulek selles mõttes, et wõimalik oleks ka kiriku liigeteks neid saada, kellel on suured wõlad maksta ja kelle juhtes pole lootust, et nad suudaks need tasuda.

Enesetapjate juhtes

näeb uus kodukord ette, et neid ei wõi matta kirikus, küll wõib neid matta kirikliste kommete järele wäljaspool kirikut.

Kodukorra arutamisel oli palju jõnawõitjaid, eriti mõnedad olid selle peale mõned õpetajad. Et arutamisega kuidagi edasi jõuda, siis tehti warst ettepanek läbiääkimised lõpetada. See kordus pea iga paragrahwi juures. Parajasti kui sellane ettepanek tehti, oli jõnajaamise järg alles maa koguduste nõukogu liigete käte jõudmas. Wiimased lubasid kirikupäewalt lahkuda, kui neil ei lasta lõneleda.

Üldise waitises koosolekul kogu aja omawaheline räägimine ja õõnelejaid oli tõesti, et selle müra sees oma arwamisi kuuldawale tuua.

Uue kodukorra abil loodetakse luteriusu koguduste ellu tuua rohkem ühtlust, hoolimata sellest, et juba kirikupäewal oli häält kuulda, et ega õpetajad sellest kodukorrast kinni ei pea.

Leerieaeg on kodukorras määratud kindlaks 3 nädala peale,

mille jooksul peab wähemalt 60 tundi olema leeriõpetust. Kuid olla niisugusesid pastoreid, kes teewad asja omale ja leerilastele kergemaks — peawad 2 nädalat leeri ja annawad selle aja jooksul 20—30 tundi. Leerimaks tuleb niikuinii sisse ja pealegi weel hõlpsamini, sest leerilapsed tulewad meeleldamini niisuguse õpetaja juure leeri, kus leer tühjem on. Uus kodukord annab

lõstritele loa ka kantslist jumalateenistust pidada,

kui õpetaja puudub. Waremi oli nii, et köster kantsli ei tohtinud minna ja ta pidi oma jutluse maha lugema ka raamatust. Saadikwie hulgast selgaks, et nüüd õõneleb iga tolumees peast, seda peaks wõima ka köster teha.

Pastorid on ise suured segaduste sünnitajad,

ütleb Saarde koguduse saadik M. Rõõmusik. Räitena toob ta Pärnumaalt Halliste ja Tõstamaa koguduste segadusi, mida olewat põhjustanud just hingekarjased ise.

1932. a. oli kirikul wähe edu.

Et piiskop Kukk on juba kaunemat aega haige, siis on 1932. aasta Eesti ev.-lut. usu koguduste arwande wahemistamud Tallinna praost A. Kapp. Selle ettekandmine kirikupäewal wältas paar tundi.

Wennaste kogudused wõtawad palwemaju üle.

Aruande aastal oli Eestis 154 ev.-lut. usu kogudust ja neil 13 abikogudust. — Kirikuid — 145, abikirikuid — 40. Palwemaju oli kirikutel 41, wennaste kogudustel 93 ja kõigil ühes erapalwemajadega kokku 158. Huwitaw on märkida, et aasta wältel on wennaste kogudused kirikutelt üle wõtnud 10 palwemaja.

Remontidels on kulutatud 8½ miljonit senti.

Kõige suuremad kulutused sel aial on olnud Tallinna ja Wiljandi praostkondades. Koguduse liigete arw, kes õiendanud oma liikmemaksud,

on langenud 13045 wõrra,

wõrreldes 1931. aastaga. Nii kestab langus järjest edasi. Kui siia juure arwata, et 1932. aastal tuli tejstest usutunnistustest luteri usku üle rohkem kui sinna läks 400 liiget, siis on endiseid liikmeid oma maksud õiendamata jätnud 13½ tuhat isikut. Üldise on maksumaksjaid 194412, mis on umbes 22% koguduse liigete 859000-lisest üldarwust.

Mitte kõigis praostkondades ei ole maksumaksjate liigete arw wähenenud.

Saaremaal, Pärnumaal, Järwamaal ja Rootsi praostkonnas on ta isegi kaswanud. Langenud on kõige rohkem Tallinnas (3562) ja Tartus (3000) Wõrumaal (2601), Wirumaal (1249) ja Wiljandimaal (1032). Jumalateenistuste arw on ka neis maakondades wähenenud, Saaremaal aga tublisti tõusnud.

Leerilaste arw on wähenenud

675 wõrra. Üldse käis leeris 11592 noorlinnust. Samuti on wähenenud ka armulaual käijate arw 7451 wõrra. Ristimiste arw on langenud 397 wõrra. Ambla koguduses on mun seas wiimase kuue aasta jooksul jäänud ristimata 382 last. Laulatatud on 5315 paari. Seegi arw on eelmise aastaga wõrreldes wähenenud 238 wõrra.

Mitmel pool otsuse arwamisel, et kirikliku laulatuse puhul peab tegema pulmad,

mis nõuab kulu. Kodanlikel registreerimisel polla sellest lugu. Saab odawamalt läbi. Selle wastu tulla tulist protesti awaldada. Kirikliku laulatus pole kuidagi seotud pulmapeoga.

Kõige wanem elanik

surl läinud aastal Pärnumaal. See sai 99 aastat wanaks.

Kasuwanud on

kirikus käijate arw. Samuti on suure edu märgata kiriklikus noorsoo töös ja pühapäewa koolide alal. Ka annetuste arw on kasuwanud kahekordseks.

Rahwa hulgas on rohkem lugu hakanud pidama jumalasõnast. Sagedasti kuulutatse waimulike seltside kooswiibimistele jumalasõna kuulutama. See olla sagedasti aga kaugel õigest jumalateenimise tähtimisest. Waimulikusega tehtawat ilmalikule ettewõtele ainult reklaami.

Haritlased jutlusi ei salli.

Intelligents ei suutawat jutlusest aru saada. Nõutawat rohkem liturgilisi jumalateenistusi. (Kus ainult pühakirja ette loetakse, ilma selle „selgitamata“. Toim.).

Üle on tulnud luteri usku

ap.-õigeusulisi 588, baptiste 54, adwentiste 5, metodiste 5. Ära on läinud ap.-õigeusku 25, baptistideks 156, metodistideks 37 ja adwentistideks 36.

Pärnumaa praost on kristlike noorte naiste wastu.

See, mis seal tehtawat kristliku nime all, olewat poolik töö. Kõik nende maski- ja tiitsbaalid olla kaugel õigest kristlikust tööst.

Üldisela paistab aruandest, et ev.-luteriusu 1932. aasta töö on läinud tagurpidi. Edukalt on arenenud ainult noorsootöö.

Metsapiirid kindlaks.

Ühtlasi selgub maatagawara ekunduskõlwuse jaoks.

Põllutööministri abi eesistumisel hakkab töötama ministeeriumis kolmeliikmeline komisjon metsadewalitsuse direktori ja maakorralduseameti juhataja kaasistumisel, et ühtlute metskondade kaupa määrata kindlaks metsamaa piirid, kust ei tohiks enam üle minna juurelõigete andmisel ja uute kohtade loomisel. Ühes sellega selgitatakse ka puisniitude ja soode pindala, mis metsamaast wõiks eraldada ja kasutada asundamiseks. Nii selgub lõpulikult riigi maatagawara asundustegewuse läbiwiimiseks.

Metsamaade piiride määramisel tahetakse ka kohtadelt asjatundjaid wälja kutsuda. Tööga lootetakse jõuda hilisemalt jüripäeks lõpule.

Raadio saatekawa.

Reedel, 30. juunil.

Tallinn, 298,8 m. 14.30 heliplaate. 15.15 wälismaisi päewaundiseid. 15.30 ajanäitaja õiendus. 19.50 heliplaate ja reklaami. 20 kontsert. Juh. md. Ark. Krull. 21 ülekanne Tartust. 21.05 kodumaisi päewaundiseid. 21.20 „Päewalehe“ toimetaja E. Jalak: Nõdala wälispoliitiline ringwaade. 21.50 kontserdi järg.

Tartu, 579 m. 14.30 ülekanne Tallinnast. 19.50 reklaami ja heliplaate 20 ülekanne Tallinnast. 21 ilmateade ja ajanäitaja õiendus. 21.05 ülekanne Tallinnast.

Laupäeval, 1. juulil.

Tallinn, 298,8 m. 14.30 heliplaate. 15.15 wälismaisi päewaundiseid. 15.30 ajanäitaja õiendus. 19.50 heliplaate ja reklaami. 20 kontsert heliplaatidelt. 21 ülekanne Tartust. 21.05 kodumaisi päewaundiseid. 21.20 wana. tantsumuusikat heliplaatidelt. 22 soodsat tantsumuusikat dancing-restoranist „Meriklubi“.

Tartu, 579 m. 14.30 ülekanne Tallinnast. 19.50 reklaami ja heliplaate. 20 ülekanne Tallinnast. 21 ilmateade ja ajanäitaja õiendus 21.05 ülekanne Tallinnast.

Jälle kord on üks ilus neiu teinud „peadpööritava karjääri,“ öieti see karjäär tehti talle. Tütarlaps, kes seni vähem või rohkem tähelepanematult veetis oma päevi Poola-Leedu tülilinnas Vilnos, valiti Euroopa ilusaimaks naiseks — „Miss Euroopaks“. Seekord osutus valituks „kuninganna ilma riigita“ — venelanna Tatjana Maslova, kes vene emigrantide poolt Pariisis krooniti Vene iluduskuninganaks. Toome allpool mõned väljavõtted „võrratu Tatjana“ enda kirjutusest:

Kuidas ma sain Miss Euroopaks 1933

TATJANA MASLOVA,
vene neiu Vilnost, kes Madridis sai tiitli „Miss Euroopa 1933.“

Tatjana Maslowa on muidugi oije wõrratus waimustuses kõigest sellest populaarsusest, mis temale mõningate päewade jooksul osaks saanud, ega leia küllaldaselt kiidusõnu asja korraldajaile. Ta on elanud nagu unenäos, kuigi „aimult poolteist kuud on möödunud sellest mälestusõhtust meie armsas, kauges Wilnos, mil peale telefonisõit tõenetust Pariisiga otsustati, et sõidan Pariisi „Miss Wenemaa waimistele“.

Ning tütarlapsele omase edewusega jutustab Tatjana siis, kuidas tal muidugi ei tulnud mõtlesegi oma Pariisi wõistlejannade lõrwal kuidagi wälja paista, kuid et „õnneks mu sõpradel oli õigus ja nad pärast Wilnos kiisid ringi tähtsatena rõõmu ja uhkuse pärast.“ Sest Tatjana tõepoolest waliti ajakirja „Illustrirowannaja Rossija“ toimetuses „Wene iluduskuninganaks“. Muidugi aimult emigrantide Wene, sest päris-Wenel praegu nähtawasti on muudki tegemist kui saata oma kaunitare Pariisi ärisõnawõite galaamide hindamate pilkude alla.

Üheõõnaga:

Tatjana „peadpööritav karjäär“ oli alanud

ja, liiga langenud. Weidi hiljem tõstutas rong wahepeal lodulinnas kõimud Tatjanaga uuesti Pariisi, seekord aga weel edasi Madridi — härjawõitluse maa pealinna — kus pidi toimuma „Miss Euroopa“ waliminie.

„Mitte minutikki ma ei olnud weetunud ebaõl“ kirjutab Tatjana.

Loodsin ma muidugi, sest „hõõb on sõbar, kes ei taha saada marsjaliks“... Ja mu armas mamma, kes jõlgis minuga Madridi kaasa, jagas täiesti minu arwamist.“

Hispaanlased muidugi jõllusid, nähes kõlawate „tiitlitega“ kaunitare, misse Norrast, Rumeeniast, Taanist, Inglismaalt, Lõuna-Slaawiast, Prantsusmaalt, Hispaaniast, Shotist, Saksamaalt, Itaaliast, Ungarist, Belgiast ja isegi Türgist. Lendasid õhku kübarad ja „strood“, ning Tatjana teraw kõrw eraldas selgesti hüüdu „Bivat Russia!“ — „Rõõmuga ma tunjusin wastusèks: vivat Hispaania!“ kirjutab ta.

Miss härjawõitlusel.

Kuhu pidid hispaanlased kõigepealt wiima koktuulnud kaunitarid? Loomulikult härjawõitlusele. Ja see on olnud üheks ülegewamaks elamuseks Tatjana Maslowa Hispaania-reisilt.

„Ma muidugi warem olin wäga palju kuulnud sellest hispaania waatemängust“, kirjutab ta, „ning ootasin seda suure huwiga. Waatemäng oma wäärwiiluses mõjus määratult, aga ühtlasi ka on hirmus. Ma wäga armastan loomi ja mul oli raske waadata, kuidas neid piinati rahwa lõbuks. Mõrde, härjawõitlus on tõigile hästi tuttaw ja ma ei hakka seda siin kordama. Üllen aimult, et suurem osa mu euroopa sõbrannadest, nagu minagi,

ei suutnud waadata areenile kõige otsustavamal hetkel,

kui torreador pistis surmaks õnnetu looma „mõõgaga“. Paljud „misisidest“ läksid ära rõõkuga ja isegi karjusid, ja aimultsi miss Hispaania nähtawa heameelega waatles torreadori.“

Kuid torreador pole jätnud awaldamata mõju ka provintslanna Tatjanale, sest „oleks pidand nägema, missugune juurepärasusega ta saluteeris meile oma mõõgaga, enne kui astus wõitlusesse härjaga.“

Härjawõitlusel kajutati juhust ja

näidati peale härgade rahvale ka iluduskuninganasid.

Tatjana kirjutab: „Enne wõitluse algust meid paluti wõita istet eriliste wankrikestes ja weeti ümber areeni. Iga wankrikese taga rahustasid pikadsoorid, kelle piitidele olid kinnitatud plakatid iga „missi“ kodumaa nimetusega.“

Jõka ja ilka kordub Tatjana kirjutuses sõna „meie pidime.“ Isegi „kuninganad“ olid suunatud alistuma sellele, mida nõudis korraldajate taktikepp. Ja ka siis, kui rahwas karjus vivat, meie pidime hüüdma wastu. Nähtawasti siiski ka missidele oli asi juba muutunud tüütawaks ja nad ei oleks hüüdnud, kui nad ei oleks pidanud.

Peaetendus presidendi kaastegewusel.

Eesti endine saadik Riias, kellele tehti ettepaneiud tema liiglahkuse pärast „Miss Eesti“ wastu, wõib olla päris rahulik: ka teised suured mehed ei ole jäänud ühlmaks iluduskuninganaste juhtes. Näiteks... aga ilusti kordamööda, nagu ütleb Tatjana Maslowa.

Nii siis tol saatusliikul õhtul „kunstide maja“ kõige suurem saal oli eriti seks otstarbeks sõje seatud. „Üle terwe ta pikkuse mõõtmeline meetri ulatuses oli ehitatud õõtsas teelene, mida mööda meie pidime üksteise järele läbi käima.“

„Juba eelmisel päewal meid wõeti wastu presidendi lossis. See on

väga sümpaatne auväärne isand.

Ta päris kõigilt meilt lahkelt, kuidas me jõudsime pärale, kuidas meile meeldib Hispaania ja soowis meile kõikidele edu. Mind ta küsitles eriti üksikasjaliikult. Ta juba teadis, et olen wene emigrant ja ütles, et tunneb mõnda minu kaasmaalast Pariisis. Kuid eriti kaua ma lõnelesin ta tütrega. President lubas tulla ka waliminstele ja tõesti ta oli seal mitme ministri saatel. Hiljem me kõik saime temalt ta pildi oma käega kirjutatud allkirjaga.“

Ja siis tulipunkt: „Alul me kõik pidime defileerima publiku ees sillal, siis aga läksime eriliseie saali, kuhu tuli sõõrii ilma publikuta. Läksime lohtunikkude eest läbi tähestiku järjekorras,

meid vaadeldi

ja siis nimetati nelja esimesel häältusel walitu nimed. Need olid mõis Prantsusmaa, Hispaania, Ungari ja mina. Algas sõõrii wiimne nõupidamine. Lõpuks ta kutsus oma laua juurde mõis Prantsusmaa ja mõis Ungari ning pani neile ette, wõtta mõningad poosid. Siis me kõik läksime wälja. Ma ütlustasin, et walitakse mõis Prantsusmaa wõi mõis Ungari, ning — õigust öelda — leppisin sellega. Üllen päris awameelselt, ma sugugi ei arwestanud, et minu waliitakse, kuid waliimise eelmuidugi olin ärritatud. Nüüd, mil ütlustasin, et

kõik on lõppenud,

ma kuidagi järsku rahustusin ning korraga tundsin hirmust wäsimust. Istusin wäikses salongis sõõrii saali körwal. Lauakesel lebasid ajalehed, wõtsin ühe neist ja hakkasin masinlikult waatama üleswõõteid.“

„Seltsis, et kõik tähtsad sündmused inimese elus tulewad ootamatult. Nähtawasti see on just nii, sest ma sain teada oma waliimisest heitel, mil seda kõige wähem ootasin. Salongi astus ajakirjanik, „Agori“ (wõistlusi korraldawa ajalehe) kaastöötline, ning pöördudes minu poole ütles siiresti:

„Korraldage rustu joeng, madmuasell! Kohe peate minema wälja lawale!“

Alul ma ei taibanud midagi, ja mõeldes, et mind paluwatse uuele ülewaatusele, läksin kiiresti. Mis edasi juhtus, sündis nagu unes. Segajelt meeleštub tohutu rahwahulga mõirganine, mõletan, kuidas korraldaja wõtlis mu käest ja õõneles midagi pöördudes pealtwaatajate poole, kuid ma taipasin oma waliimist alles sel heitel, kui üks korraldajaist astus mu juure ja

pani mulle kaela lindi pealkirjaga „Miss Euroopa“.

Ja edasi, õigust öelda, ma jälle ei mäleta midagi. Tean ainult, et mind wiidi mööda sillakest, mis mulle näis lõputu Hispaania, juudeldes minu jõudmisest ja pikana. Siis soowis mulle õnne mõis täiesti ohjekohaselt. Mõis Hispaaniaga elin eriti juur jõber ja ta juudlus mulle oli eriti wäärtuslik. Sama jõudmisest juudlesid mind mõis Prantsusmaa ja mõis Ungari.“

„Siis mind weeti saalist saali,“ jutustab mõis Euroopa, „ja kõikjal oli karjumine, terwitamine ning „hurraa“. Pidu ja austamine kestis pea terwe öö. Mu sõbrannad — „missid“ osutusid paljuõõnelikumateks, kui mina: nad wõisid ära jõita warem. Kuid mind ei lastud... enne kella kuut hommikul!...“

Ning waene Tatjana ohkab: „Nüüd ma taipasin, et „kroon“ wahel wõib olla wäga raske...“

Muidugi ei jäänud julemata ka kingitused ja auhinnad: „Kohe peale häältustulemuste wäljakuulutamist astus mu juurde „Agori“ toimetaja ja palus mind wõita wastu ajalehelt „wäike kingitus“. See wäike kingitus ojutus

toredaks plaatinast käevõruks,

mis oli üle külwatud brilljantidega ja millele ta mulle jamas panu lõtte.“

Tatjana ütleb ka, et teisedki wõistlusest osawõtjad said kingitusi, kuid ei saa jõita mainimata, et „need muidugi olid kaugelt tagasihoidlikumad.“

„Kas on waja õõnelda“, jatkab Tatjana, „et juba hommikust walwasid mind wõõrastemajas reporterid, fotograafid ja isegi mõned ajawad ettewõtjad, kes pakkusid mulle meelitawaid lepinguid. Ja kas on waja õõnelda, et ma ei saanud mingisugustest lepingutest mõõlbagi, sest polnud weel sugugi kogunud mõõteid ja polnud harjunud oma uue olukorraga.“

See uus olukord awaatawasti ei kesta kaua ja nagu paljud teised iluduskuninganad peab Tatjana Maslowagi warsti weenduma, et Madridis omandatud iluduskroon jätab ta

Siiski tavaliseks lihtsurelikuks,

kelle elukäigust — kui see ei sisalda just traagilisi sündmusi — ei huwitu warsti et „olamad“ Euroopas ega muu maailm. Ja siis tuleb pettumus ning kibestumine.

Krooni kurss kukutati 35 protsendi wörra.

Juba paar tundi enne riigikogu koosoleku algust hakkas inimesi Toompeale woolama. Riigikogu hoonest ulatas wälja üsna pikk saba pöletusotajaid. Neile tuli järjest lisa. Warsti mustendas pool Toompea platsi rahwast. Need kõik sorwisid päästda riigikogu saali, et näha oma silmaga, kuidas toimub krooni kukutamine.

Riigikogu ruumid ei suutnud muidugi kõiki peaitkuulajaid mahutada. Paljud pidid seetõttu tagasi pöörama.

Kella wiie ajaks olid kõik rõhud täis kiisutud. Ametnikkude ja ajakirjanikkude loožid on tungil täis. Diplomaatide loožis Soome saadik Buorimaa, Nõukogude-Wene esindaja Raskolnikow abikaasaga, Läti saadik Sarinš, Saksa saatkonna esindaja ja mitmed Eesti wälissaadikud, kes laupäewa puhuks Tallinna sõitnud.

Koosoleku algust kuulutawad märguandmise kellad. Saali tulewad põllumeeste kogude esindajad, siis sotsialistid ja teised rühmad. Keskerakonna loožid jääwad aga tühjaks. Nemad on weel nõupidamisel, ja nagu kuluaarides teatakse kõnelda, olewat neil ägedad waidlused käimas, kas kukutada kroon wõi mitte? Mitmed keskerakondlased olewat selle risti wastu ja sellepärast weniwatki otsuse tegemine.

Esimesena on koondusplane Loorents kommunistidega kampa löönud ja tühjendawad üheskoos õllepudeleid. Mõõdaminejad ütlewad, et näe koondus hangib omale abilisi celoleweks krooni rünnakuks.

Mahepealt saab saalis teatawaks, et walitsus kawatseb Eesti krooni wiia Rootsi krooniga ühele tasapinnale, seega teda langetada umbes 35%. Arutatakse, et mis on sellest kasu? Kui wõiwõõmiad ära kaotatakse, ei tõstaks see kursi kukutamine wõihinda palju midagi. Küll kallineks aga kõik ostukaubad. Kuluaarides juhitakse kõigele sellele koondusele tegelaste tähelepanu. Need ei taha sellest aga palju kuulda, waid püüawad wiia jutu mujale.

Wiimaks tuleb ka keskerakond saali. Tõnisson on õige kibeda nõoga. Nähtawasti pole tal rühma koosolek hästi lõppenud.

Koosolek algab. Esimesena saab sõna erakorraliseks teadaandeks riigiwanem J. Tõnisson. Tema kannab hädisel ja kähisewal toonil ette hiigla rea numbreid. Ta loeb rutates, mille tõttu teda rõdudel üldse kuulda ei ole. Tõnissoni ettekande lõputulemus on, et krooni kurss tuleb kukutada!

Mis üteb selle kohta prokurör, küsitakse saalist. Sellega wiibatakse keskerakonna tegelaste eeltwõtel matsma pandud seadusele, mis ähwardab krooni kukutamisele õhutajaid wangistusega.

Tõnissoni järele astub kõnetooli majandusminister P. Kurwits. Tema hakkab ette lugema „asjatundjate komisjoni" pikka ülewaadet mõie majandusseelust, mis koostatud krooni kursi kukutamise otstarbel. Ministri kõne algul jagatakse see ülewaade trükitud raamatukestena saadikutele kätte. Nähes, et minister loeb seda raamatut sõnasõnalt ette, sahkub suurem osa saadikuid saalist.

Minister loeb komisjoni aruannet poolkõlajale saalile. Ja kui see lõppenud, annab ta teada, kuidas walitsus kawatseb krooni kukutada. Selle järele puhkenud elawad waidlused, mis wältasid terwe öö läbi ja on üldiselt kirjeldatud alamal.

*

Koosoleku awab

esimees K. Einbund kell 5.35 min. p. l. ja teatab, et riigikogu on kutsutud kokku wabariigi walitsuse nõudel.

Riigiwanem J. Tõnisson esines pika erakorralise teadaandega, milles nõudis Eesti krooni kursi langetamist. Majandusminister P. Kurwits pidas kolme-tunnilise loengu Eesti riigi majanduslikust seisukorrast, kujutades seda äärmiselt mustades wärwides.

Selle järele puhkesidägedad waidlused, mis kestsid terwe öö.

*

A. Järman (põll. kogud): Täna pani majandusminister meile selle raamatu ette (Näitab wäljajagatud broshüüri). Oleks parem olnud, kui see raamat oleks warem riigikogu liikmetele kätte antud. Siis oleks saanud sellega tutwuneda.

Siin on sihilikke andmeid ette toodud, eriti mis puutub eelarwe täitmisesse. Siin öeldakse, et möödunud aasta eelarwe on lõpetatud umbes 4½ miljoni krooni puudujäägiga. See ei ole aga nii. Ühelgi aastal ei ole kõiki eelarwes ettenähtud summe wälja makstud, waid osa kulusid on järgmise aasta peale üle kantud. Nii on tehtud eelmistel aastatel, nii käidi ka läinud aastal. Ühel aastal ulatas ülekantaw summa isegi 6 miljoni kroonile.

Walitsus talitab sihilikult.

Käesolewa aasta eelarwe täitmise kohta koodi ette jällegi, et selle täitmine on wäga raske. Õigus. On ette toodud arwud käesolewa aasta eelarwe kohta ja on öeldud, et wõtame jaanuari, weebruari, aprilli ja mai kuud, wõtame need neli kuud, siis on meil tulude wähenemine 13,7%. Aga mispärast on märtsikuu wälja jätetud? Neli kuud wõetakse ja nelja kuu hulgas üks jätetakse wahele. Kui hakkame uurima andmeid, mispärast märtsikuu wälja jäeti, siis mitte sellepärast, nagu riigiwanem nimetas, et seal oli mingi raamatupidamise tehnika ja sellepärast on see kuu wälja jäänud. Aga ma ütlen, märtsikuu on wälja jäänud sellepärast, et käesolewa aasta märtsikuu andis rohkem sissetulekut 26% kui eelmine aasta ja see oleks siis selle miinuse teiseks teinud. Kas see ei ole sihilik? Walitsus rehkendab, et eelarwe puudujääk wõib tulla 9—10 miljonit krooni. (Wahelhüüe.) Kui puudujääk wõib tulla, siis on see 10 % ja see ei ole mitte 10 miljonit krooni, waid 6 miljonit krooni. Praegused kahe kuu korralised tulud näitawad, et ei ole alust arwestada puudujääki suuremaks kui 10%. Ma ütlesin eelarwekõne puhul, et meil seisis suur reform hariduse alal ees, mis pidi andma kokkuhoidu, ja teine suur reform kogu riigi aparaadi koondamise alal. Need on kaks suuremat reformi, mis wõiwad meile kokkuhoidu anda.

Kui läheme edasi selle osa juurde, mis käsitab neid abinõusid, kuidas parandada seisukorda, siis selle raamatu ülesanne oli **peaasjalikult ette maalida wäga tume pilt möödaläinud aasta eelarwe kui ka käesolewa aasta eelarwe kohta.**

Siis minnakse teise ülesande juurde ja küsitakse, kus on need abinõud, mis olukorda parandaksid? Raamat toob wälja seda, et ainus abinõu on krooni kukutamine. Niiüd küsime otsekohe, kas see krooni kukutamine õieti aitab meie eelarwet? Siin on selle kohta wäga lühidalt toodud ette mõned andmed, ja siit näeme, raamat loodab sellest eelarwele isegi kasu. Ta loodab kasu, aga siiski ta toob ühe arwu ette ja ütleb, et waadake, eelarwes on otsekoheseid summasid, mis wälisrahas tuleb katta, üle 4 miljoni krooni. Kui kurss ainult 35% alla wiia, siis see teeb suurema wäljamineku eelarwes. Ma arwan, et kui lähemalt waadata, siis ei ole see ainus summa, mis suureneb eelarwe seisukohalt waadatuna, waid eelarwes on wäga palju ametiasutusi, kus on ette nähtud summasid, millega ostetakse wälismaalt kaupu, mis kindlasti lähewad kallimaks krooni allawiimisega. Neid summasid on wäga palju kaitseministeeriumil, teedeministeeriumil jne. Need summad wõiwad tõusta umbes 4 miljoni kroonini. Sellega teete teie eelarwe täitmise weel palju raskemaks.

Ma ei oska ette kujutada, kuidas majandusminister mõistab siis eelarwet täita. Peaksime peatuma selle juures, et meie riigil on suuremad summad wälismaale maksta. Wäljamineku waluutas ulatuwad 4 miljonile, rääkimata sõjawõlgadest. Wiimaseid on pikendatud. Igatahes praegu on riigil kohustusi üle 100.000 miljoni krooni. Edasi on kohustused eramajandusel wälismaale, kaubandusel ja tööstusel umbes 40 miljoni krooni ümber. Waadake, meie kohustuste kogusumma ulatub niiwiisi 140—150 miljonile kroonile. Kui sealt wõtame 35%, siis saame summa, mis on üle 50 miljoni krooni ja selle summa peame Eesti rahas wälja andma. Meie põllumeeste eralaenud ei ulatu selle summani ja

oleks siis juba õiglasem, kui riik wõtaks üle wiimse sendini nende wõlad.

Siis ei läheks see raha wälismaale, waid oma kodanikkude kätte.

Arwatakse, et ekspordi ala läheb nüüd õitsema, et wõi läheb mis lubinal wälja ja saab ta eest kõwa hinda. Aga imelik asi, kui waatame teisi maid, Soomet, Rootsit, Taanit, siis näeme, et kuskil kohal ei ole see waluuta allawiimine suutnud põllumajandust aidata, waid

ikka on wõetud preemiatesüsteem abiks.

Tähendab, see süsteem, millest arwati, et ta päästab põllumajanduse ära, ei ole päästnud. Ja niiüd teie arwate, et päästate põllumajanduse ja wõite preemiad ära jätta. Eksite. Siin toodi ette, et waadake, kui palju wäliskaubandus on tagasi läinud. Aga selle üle ei pruugi fugugi imestada, see on ündinud kogu ilmas. Kui siin toodi ette andmeid wõi wäljaweo kohta, siis tähendati, et siin ei ole süüdi karja halb toitmine, ega muud mõjud, waid süsteem on halb. Aga Taanis on karjasaaduste wäljawedu wähenenud 10 protsendi, Soomes samuti, kuid Lätis ainult 5 protsendi ja Lätis maksab sama süsteem mis meilgi. Leedu kohta öeldakse, et see on ilmamajanduses oma seisukoha poolest üks paremateist ja Leedu on kulla alusel.

Edasi wõiks küsimuse üles seada laenaja seisukohale ajades ja see on küsimus, mis inimesed ajab üles, paneb lootma, et kroon kukkudes alla 35 protsendi, annab kergendust. See on tühi pettus, selle eest peab hoiatama, et pärast ei tuleks niisugust nähet nagu Soomes, kus hakati nõudma inflatsiooni, et kuigi seal 40 protsendi rahakurss alla wiidi, ei saanud laenajad sellest kasu. Sest ega sissetulekud ei tõuse. Wäliskaubad tõusewad, elukallidus tõuseb ja pole raha, millega laenu maksta. Meie krooni alusteks tahetakse wõtta Rootsi kõikuwat krooni ja ennast siduda wõõra rahaga. (Wahelhüüe.)

See oli omal ajal kõige suurem eksitus, et meie sidusime endid Inglise naelaga

ja wahetasime rahatagawarad Inglise paberiteks ümber. Aga tookord oli see samane härra, kes meile nüüd nõu annab, see, kelle nõuandmise peale tehti. (Naer. — Wahelhüüded.) Meie uskusime seda härrat, seesama tark härra andis siis nõu ja mõjutas Eesti panka selleks kaasa, et meie kõik oma reserwid paigutasime Inglise naeltesse. (Wahelhüüe.) Selle tagajärjel läks kadduma umbes 7 miljonit krooni. Ja kui niiüd sama härra tuleb teist nõu andma, siis ma kahtlen ta nõuandmise juures, sest ta üks nõuandmine oli meile wäga kahjulik.

See materjal, mis walitsus esitas, see ei ole erapooletu ja asjalik materjal, waid see on wäga suuri wigu täis ja andmed temas on sihilikult ette toodud.

Keskerakond laguneb.

J. Masing teatab, et ta keskerakonnast lahkub ja erapooletuna riigikogusse edasi jääb.

Kroon kukutatakse.

Asutakse hääletamisele. See sünnib nimeliselt. Juhataja hüüab nimesid ja saadikud wastawad: „poolt", „wastu". Esimesena hääletatakse J. Soots'i wormelit. Poolt on 42 ja wastu 48 häält; seega tagasi lükatud. Wastu hääletajid koonduslased, keskerakond ja üks sakslane, kuna wenelased erapooletuks jäid.

T. Kalbuse krooni kukutamise wormeli poolt on nimelisel hääletamisel 47 ja wastu 45 häält, seega on see wastu wõetud ja kroon kukutatud. Poolt hääletasid koondus, keskerakond ja üks sakslane.

K. Ast (sotsd.) hüüab koha pealt: Ainult 2 häälega:

Kell on juba 5 hommikul. Nõutakse koosoleku lõpetamist. Wälisminister A. Piip soowitab siiski päewakorras olewad kiired eelnõud weel wastu wõtta. Otsustatakse koosolekut jatkata.

Juhataja teeb waheaja, mis kestab kella ¼6 hom.

Selle järele wõetakse esimesel lugemisel wastu mõne wälisriigiga sõlmitud kaubandusliikude kokkulepete muutmise protokollide esialgselt maksmapanemise seadus ja tollitariifide maksmapanemise seaduse § 3 muutmise seadus.

Wiimase seadusega antakse walitsusele õigus kuni 1. weebruarini 1935. a. muuta tolle ja neid ka alandada.

Weel kaks koosolekut.

Wälisministri A. Piip'i eitepanekul peetakse weel kaks koosolekut. Lõpulikult wõeti kolmandal lugemisel wastu kaks üläkähendatud seadust ja Eesti-Kreeka kaubanduse- ja laewanduse konwentsiooni muutmise kokkuleppe kinnitamise seadus.

Riigikogu läks laiali.

T. Kalbus (kesker.) tegi eitepaneku riigikogu wastalgatud erakorraline istungjärk, mis kestis ainult ühe öö-päewa, lõpetada.

Koonduse ja keskerakonna häältega wõetakseg see eitepanek wastu ja riigikogu läheb laialt. Waheajal wõimaldatakse töötamine wälis-, riigikaitse- ja redaktsiooni komisjonidel. Selle järele lõpetab juhataja koosoleku kell 6.25 min keskõdala hommikul. Seega kestis töö riigikogus wahetpidamata umbes 13 tundi.

Kroonikukutamise tegelik läbiwiimine.

Eesti panga direktorid kutsuti öösel Toompeale. Panga nõukogus tekkisid lahkarwamised. Uus kurss kuulutati wälja eile kell 12 päewal.

Algas järsk elukallidduse tõus.

Walitsuse poolt lawastati kroonikukutamise kampaania niiwiisi, et see kõik saaks otsustatud ja läbiwiidud keskõdala hommikuks, enne kui pealinn unest ärkab. Kella 8 ajaks pidi kõik walmis olema.

Kui hommikul kella 5 ajal krooni asjus lõpuotsus langes, kutsus walitsus

Eesti panga direktorid Toompeale,

et neile teatada krooni wäärtuse ümberhindamise otsusest. Panga juhid aeti woodisti wälja ja warsti olid härra Kaarna ja Riwisild Toompeal, kus neid informeeriti kõigest sündinust.

Kella ½9 ajal hommikul saabus Riia rongiga Tallinna ka Eesti panga president Jüri Jaakson. Selleks ajaks oli juba kokku kutsutud

Eesti panga nõukogu,

kes pidi wormilise otsuse tegema krooni wäärtuse madalamaks hindamiseks. Panga nõukogu koosolek, millest wõttis osa ka majandusminister, kestis kawatsetud poole tunni asemel aga umbes 4 tundi, kuni kella 12-ni päewal, sest koosolijate keskel tekkisid lahkuminekud kroonikukutamise wormilise külje asjus. Juba riigikogus rõhutati, et walitsusel ei ole õigust oma määrusega seadust muuta ja sellele on ka Eesti pangas tähelepanu juhitud. Lõputs pikkade aruutuste järele olewat enamus siiski otsustanud walitsuse sammu heaks kiita. Wähemusesse jääjad esitanud oma eriarwamised.

Sellega oli siis

krooni kurss lõpulikult kukutatud.

Ta uueks tasemeks määrati üks eesti kroon = 1 rootsi kroon. Naelsterlingi kurss tuleks krooni uue wäärtuse juures 19,45 ja dollari kurss 4,60. Sellest antii kohe telegraafiliselt pankadele teada. Sellest silmapilgust peale polnud enam wana krooni, waid nüüd on uus langenud kroon.

Erapankadele oli juba kolmapäewa hommikupoole läst antud, et nad peawad kõik oma wälisraha tagawarad Eesti pangale eelmise päewa madalate kurssidega üle andma. Eesti pank tegi seega weel wiimasel silmapilgul waluutaga oma „shniti".

Elewus pankades.

Paljud erapankade juhid wõi ametnikud istusid öö otsa riigikogus, oodati, mis saab kroonist. Sedasama ootasid ka mitmedki hoiusummade omanikud riigikogu rõdul.

Kulutulena lagunes krooni langemise teade keskõdala hommikul Tallinnas laiali. See tekitas mitmeski pangas elewust. Hoiusummade omanikke tuli rohkemal arwul oma rahale järele, et selle eest weel midagi osta. Eriti wähemate hoiusummade omanikud olid elawalt oma rahanatukest päästmas.

Rahaasutised suutsid kesknädalal kõik nõudmised rahuldada.

Ostukaupade hinnad kerkiwad.

Esimesed, kes krooni kursi langemisele reageerisid, olid muidugi kaupmehed. Kolmapäewa hommikul korjati wanad hinnasedelid akendelt ära ja hakati kähku uusi hindu wälja arwestama. Enamasti tehti seda õige lihtsalt — üks kolmandik wanale hinnale juurde ja asi tahe! Juba paar tundi pärast riigikogu otsust nõuti mõnedes Tallinna wäikekauplustes 4 senti suhkrukilolt rohkem, kui eelmisel õhtul. Neil ärimeestel, kel on suuremad laod kaupa wõlgu wõetud, on nüüd muidugi lõikus.

Tallinna suuremad äriettewõtted hakkasid kesknädala hommikul inwentuuri tegema, et sel põhjusel uksi sulgeda ja mitte müüa kaupu wana hinnaga, kuna teada oli, et kroon langeb. Nii algas inwentuur ETK-s juba hommikul peale ja kestab nädala lõpuni. Alles esmaspäewal hakatakse kaupu wälja saatma, kuid siis juba uute hindadega, nagu seletati meile ETK juhatusest.

Ka Tallinna majandusühisus lõpetas warsti hommikutundidel müügi ja hakkas tegema pooleaasta inwentuuri.

Puhk ja Poegade suuräri müüs kesknädala hommikul kaupa piiratud määral ainult üksikutele wanadele ostjatele — kaupmeestele. Tarwitajaile ei müüdudki enam kaupu, kuni selgusid uued hinnad.

Tallinna poodides oli elewus eilse päewa jooksul wäga suur. Inimesed jooksid müüda kauplusi ja püüdsid weel osta, mida aga leegi kätte sai.

Eks näeme, mis toowad lähemad päewad?

Mis talumehel loota on?

Ostukaupade hinnad, mida tema tarwitab, tõusewad nüüd kõik kohe tunduwalt. Sool, petroleum, raud jne., need lähewad nüüd kõik kallimaks. Wäetiste kohta oli juba eile kuulda, et superfosfaadi kott, mis seni maksis 4 krooni, hakkab nüüd maksma 5 kr. 40 senti ja shiilisalpeeter, mis maksis 8 krooni kott, hakkab maksma 10 krooni 80 senti. Niisama on lugu ka paljude teiste ostukaupadega.

Kuidas tõuseb wõi hind pärast kroonikursi langemist

Wõõksportööride ringides arwutati eile, kuidas tõuseb meil wõi hind, nüüd kus on kroon langenud Rootsi krooni tasemele. Arwestus oli järgmine: üks Inglise shilling tuleks maksma langenud krooni juures 97,5 senti seetõttu 63 sendi asemel. Keskmiselt wõiks Inglismaalt saada wõi tõenäoliselt praegu 52 shillingit. Endise kursiga oleks wõi hind tulnud 64,5 senti kilo, kuhu juure arwates 30 protsenti preemiat, oleks põllumees saanud wõi kilost 83 senti.

Langenud kursiga Inglismaalt saadawat waluutat ümber arwates Eesti rahasse, tuleks wõi kilo hind 99 senti. Kuid need on siis juba langenud wäärtusega sendid, mille ostujõud 35 protsenti wähem senisest. Arwestades neid ümber endise krooni wäärtuse peale, oleks 99 senti wärdne ainult 64 sendiga. Seega saawad krooni langemisel põllumehed wõi eest 83 sendi asemel ainult 64 senti eht 19 senti wähem kui waremalt. Selle juures on arwestatud, et senine preemia jääb ära, sest waluutamaks laotati ära ja ühes sellega koob ka issetulek, millest senini preemiat maksti.

Krooni kukutajate poolt seletati, et wahetalituskulud suhteliselt wähenewad, kui kroon on odawam. Siin olau tähendatud, et wähenedu wõiwad kulud küll raudteewee ja eksportsõtide kontorikulude arwel, kui weotariife ei tõsteta ja linnades palgad jäämad endiseks, kuid weotariifid saawad kindlasti suureneb, seda maksatakse waluutas. Nii ei saa räägida suurest wahetalituskulude wähenemisest. Kui põllumees kaotab kursi langusega ja preemiate äraõõmisega 19 senti kilolt, siis on see kaotus, mis paneb mõtlema, et kas ei ole mõnes käest saatund räästa alla?

Ärew päew provintsis.

Maakonna linnadest saabunud teadetel oli kesknädalane päew seal wäga ärew. Hommikul saabusid Tallinnast telefoni teel teated kroonikursi ümberhindamisest, mis lewisid kodanike seas kulutulena. Traditsioonilisel käidi teateid pärimas krooni kursi kohta kohalike ajalehtede toimetustes ja pankades, kuid sealgi ei teatud midagi kindlat öelda.

Warsti kogunes kauplustesse erakorraliselt rohkesti ostjaid. Eriti suur oli nõudmine suhkru järgi. Alul kaupmehed andsid suhkrut kilo wiisi wana hinnaga, kuid warsti lõpetasid üldse müügi. Samuti kadusid müügilt mitmed muud kaubad.

Üldiselt walitses ärielus täielik segadus.

Majanduministri seletused.

Preemiad kaotwad. Raudtee weotariifid kõrgendamisele

Majandusminister P. Kurwits kutsus keskõdalal kell 1 ajalehtede esindajad oma juure, kus ta ütles:

Wabariigi walitsus on otsustanud krooni wäärtusega alla minna. Seda on juudinud tegema riigi- ja eramajanduse seisukord. Allaminek toimub Rootsi krooni madalamale tasemele. See oleks umbes 34—35 protsendi senisest krooni wäärtusest. Siiski ei ole Eesti kroon edaspidi seotud Rootsi krooniga, waid wiimane on ainult piiriks, milleni Eesti kroon wõib langeda. Edaspidi tahab walitsus hoida krooni stabiilsena ja mitte rohkem alla minna kui Rootsi kroon on langenud.

See seisukoht on ka riigikogu poolt teatawaks wõetud.

Eesti pank on asunud walitsuse seisukoha täitmisele. Eesti kroon on täna noteeritud wõrdseks Rootsi krooniga.

Uue korralduse puhul kaotab makswuse senine 15-protsendiline waluutamaks ja ühes sellega ka preemiad wäljaweokaupadele kaotwad otsekohe tänasest päewast.

Edasi luges minister ette pika tüki oma eelmise päewa kõnest riigikogus, kus räägitakse sellest, kas krooni suudetakse hoida langenud tasemel. Tema arwates peaks seda suudetama teha.

Waluuta- ja kaubanduskitsenduste kohta tähendas minister, et need peatwad praegu jäänu alles. Nende kaotamine wõib sündida järk-järgult.

Hindade tõusu ärahoidmiseks peab hinnadekomisjon jätkama tegewust, ütles minister. Paratamatu hindadetõusu tuleb muidugi lubada. Minu arwates leib, liha ja majade üürid linnades ei tohiks praegu fugugi tõusta, ütles minister.

Raudtee weotariifid tulewad tõenäolisel ajal tõstmisele. Neid tuleb wiia tagasi nii kõrgele, kui nad olid kahe aasta eest. Selle tagajärjel tõuseb ka metsaweo ja wõiweo tariif. Samuti tõstetakse metsa kännurahasid.

Eesti krooni langemisest teatatakse täna rahwasteliidule, et meie majanduslik seisukorra tõttu me ei jõudnud enam krooni hoida senisel tasemel.

Nüüd tuli jutuajamisetuppa ka Eesti panga president J. Jaakson, kes seletas omalt poolt:

Eesti pank on olnud alati arwamisel, et krooni kurss tuleb hoida seaduslikul alusel. Seda on ta ka praegu. Aga Eesti pank peab talitama koos walitsuse ja riigikogu tahtega. Eilsest walitsuse ja riigikogu otsusest on panga nõukogu ja juhatus aru saanud, et krooni kurss tuleb wiia madalamale tasemele ja seepärast on ta seda ka teinud. Meie reserwid wõimaldawad krooni hoida sel madalal tasemel.

Kui Rootsi kroon peaks edasidi weel langema, siis panga nõukogu on otsustanud Rootsi krooniga mitte kaasa minna, waid hoida Eesti krooni tänasel tasemel.

Saaremaa piirituse kuningas tabati uuesti.

Saaremaa piirituse kuningas Woldemar Mangius tabati paari päewa eest Kihelkonnal, kuid põgenes öösel sealsest wangikambrist. Teisipäewal tabati ta uuesti Kuresaares.

Tartus pööraselt suur tung äridesse.

Peale krooni kukutamise teate lewimist algas Tartus suur rahwatung kauplustesse. Eriti suur oli see tung riidekauplustesse, majandusühisusse ja muudesse suurematesse äridesse.

Wäga palju nõuti ka suhkrut, mille tagawarad öeldi warsti otsas olewat, nii et anti seda ainult kilo ja poole wiisi.

Mitmed kauplused on kaubahindu tõstnud. Tõusnud olid raud- ja plekkaupade hinnad 10% ja rohkem. Suuremaid artikleid ei müüdud üldse.

Teated Eesti krooni langemisest

läkitati eile Tallinnast kogu maailma laiali. Mitmed wälisleht olid läkitanud isegi oma kirjasaatjad teisipäewaks siia, kes oma silmaga jälgisid seda sündmust riigikogus.

M. Punq Eesti panqa komisjariks.

Krooni kukutamise eel käis riigikogu kuluaaris nende keskerakondlaste massiseerimine, keda ühel wõi teisel põhjusel peeti kõikumatelt. Neil on siis riigitegemistuses tõstatud kõrgepalgalise kohti. Eile teatigi juba rääkida, et M. Punq nimetatawat walitsuse komisjariks Eesti panka, milline koht on kõrgeim sihiga juba ammu waba.

Läti ei järgne Eesti eeskujule.

Riia, 28. juunil. Läti walitsuse ringkondades kui ka majanduslistes ringides seletatakse kindlalt, et Läti mingil tingimusel Eesti eeskujule rahakursi allawiimisel ei järgne. „Jaunakas Sinases" tuuakse pikk artikkel peatkirja all „Eesti algas kardetawat mängu".

Riias täna Eesti krooni ei noteeritud.

Seakasvatajad !

Müüme peekonsigade kasvatajatele kohemaksetava raha eest jämedat rukkijahu kuni 100 kg. sea kohta hinnaga 8,5 snt. kg.

Rukkijahu saavad ainult need seakasvatajad, kes varem pole jahu saanud.

Tellimistega ja järelpärimistega palume pöörata järgmiste eksporttapamajade poole: **Ühisus „Estonia Eksporttapamajad", Tallinnas, Ühisus „Lõuna-Eesti Eksporttapamajad", Tartus, Ühisus „Võhma Eksporttapamaja", Võhmas.**

Järvamaa põllumees ja perenaine! Aastate vältel on olnud sinu truimaks sõbraks ja nõuandjaks Järvamaa häälekandja

„Järva Teataja“

Ära unusta, et lehe saamisel **poole aasta vahetusel** ei tuleks vahet.

Uuenda aegsasti tellimine 1. juulist

lähemast postiasut. ehk tellimiste vastuvõtjate kaudu kohtadel. „Järva Teataja“ on ainsamaks maakondlikuks ajaleheks ja ta ei tohi puududa ühegi järvalase lugemislaualt.

Muudatusi Järwa kooliwõrgus.

Suletakse 7 klassi komplekti, awatakse juure 4. — Tori kool oli jälle „tulipunktiks“. — Tagawara õpetajat maakoolivalitsuse juure ameti ei jää.

Maawolikogu koosolekul teisipäeval oli tähtsamana päevakorras kooliwõrgu kinnitamine. Haridusnõukogu poolt on ettenähtud kooliwõrgus rida muudatusi, mille tagajärjel suletakse 7 klassikomplekti, awatakse juure 4 komplekti.

Nende muudatuste juures oli sõnawõtmist ainult Tori kooli pärast, kus ettenähtud 1 klassi komplekti sulgemine. K. Luuk teeb ettepaneku siin sulgemist mitte ette wõtta, ja soowitab selle asemel Taikse koolis ühe klassi komplekti sulgeda. Särewere wallawanem J. Losmann leiab aga, et Taikse koolis klassi komplekti sulgemine üldse kõne alla tulla ei saa, kuna siis siit ümbruses weel halwemasse olukorda jääb. Maakoolivalitsuse juhataja W. Krabi põhjendab Tori koolis klassi komplekti sulgemist sellega, et siin laste arw seaduses ettenähtud normi wälja ei anna. Kuigi otsustada, et kool endiselt töötama jääks, wõib arwata, et haridusministeerium seda otsust ei kinnita. Hääletamisel kolme hääle wastuolekul otsustatigi Tori koolis sulgeda üks klassikomplekt.

Edasi otsustati kaotada allesjäänud tagawara õpetaja koht. Nii enam maawalitsuse juure tagawaraõpetajaid ametisse üldse ei jää.

Tõsteti üles ka Türi algkoolis ühe klassi komplekti kaotamine, mida kawatsewat haridusministeerium. Seda aga wastuwõetud kooliwõrgu muudatuste kawas ette pole nähtud. Wõib ka arwata, et klassi komplekti sulgemist wast ei tule.

Selle järele kinnitati kooliwõrgu muutmise kawa järgmiselt:

Ageri kool — awada sama klassikomplekti juures 4. klass. **Tori kool** — sulgeda 1 klassikomplekt, jääb 1 komplekt. **Einmanni kool** — awada juure 1 klassikomplekt, hakkab töötama 5 komplekti. **Müüsleri kool** — sulgeda 1 komplekt, jääb töötama 2 komplekti. **Koigi 6-kl. kool** — awada juure 1 komplekt, hakkab töötama 5 komplekti. **Walasti kool** — awada sama klassikomplekti juure 4. klass. **Liigwalla kool** — awada juure 1 komplekt, hakkab töötama 2 komplekti 6 klassiga. **Rake kool** — sulgeda 1 komplekt, jääb töötama 5 komplekti. **Rõmkülа-Koigi kool** — sulgeda 1 komplekt, jääb töötama 2 komplekti. **Tamsalu kool** — sulgeda 1 komplekt, jääb töötama 5 komplekti. **Tudre Jalgsema ja Wahu koolides** awada sama klassikomplekti juures 6. klass. **Karinu kool** — sulgeda 1 komplekt, jääb töötama 3 komplekti. **Wõhmuta kool** — sulgeda 1 komplekt, jääb töötama 2 komplekti. **Paide linna algk.** — awada juure 1 klassikomplekt, hakkab töötama 10 komplekti.

Waldade piiride muutmisi.

Lehtmetsa küla Albu, Reopalu talud Kirna walda. — Maawolikogu tegi farnased otsused kohalike elanike soowil.

Lehtmetsa küla elanikud esinesid mööduunud talwel maawalitsusele palwega, et tähendatud küla Ambla walla küljest eraldataks ja Albu walla külge liidetaks. Peamise põhjendusena toodi ette kooli küsimust, mis Albu wallas olles palju paremini laheneks.

Ambla wallawolikogu seda küsimust harutades asus eitawale seisukohale. Leiti, et näiteks ametiasutustega läbikäimine raskemaks muutuks. Albu wallawolikogul polnud aga midagi selle wastu, et Lehtmetsa Albu külge tuleb.

Nii jõudis küsimus maawolikogu ette. Wastawaid põhjendusi ära kuulates, otsustatigi Lehtmetsa küla elanike palwe jaatawalt otsustati.

Albu külge lähewad nüüd eelolewast eelarwe aastast, s. o. 1. aprillist 1934. a. järgmised talud: Weski, Lehtmetsa, Suure-Saare, Maantee, Ellu, Pearna, Rajasaare, Marjamaa, Mäe, Kiilu, Oru, Kalda, endiselt Ristti kõrtsi maad ja Kiilu maadest planeeritud maakohad nr.nr. 15, 16, 17, 18 ja 19.

Nii saab Albu wald maad juure 466,84 ha, 63 elanikuga. Maa on hinnatud 660,81 puhtakasu rublale.

Peale selle otsustas maawolikogu siseministeeriumi ees soowiawaldusega esineda, et Wäätsa wallast eraldataks ja Kirna walla külge liidetaks järgmised talud: „Waraksaare“ (Reopalu A), „Tagasaare“ (Reopalu B), ning Reopalu kõrtsi nr. A—1. Kokku saab Kirna juure praeguskel andmetel 26 elanikku, maad aga 159,87 ha, mis hinnatud 525,02 puhtakasu rublale. Waldade piiride muudatus teostuks ka selles osas 1. aprillist 1934. a.

Paide linnawolikogu koosolekult.

6 punkti 20 minutiga.

Paide linnawolikogu koosolekut peeti esmaspäeva õhtul. Päewakorras erüliselt tähtsamat polnud. Wolinikud tulid kokku kiiresti, seepärast ei saadud koosolekuga kohe alustada. Lõpuks tuli siiski tarwilik arw kokku, ja 11 wolinikuga algas koosolek. See läks libedalt, 20 minutiga arutati 6 punkti läbi. Koosoleku juhataja mundkui konstateerib — ühel häälel wastu wõetud.

Linna omandusest antud maast otsustati ehitusfirmale R. Summerile, end. Järwa koolinõunikule ja praegusele Porkuni kuttumanade kooli juhatajale. Krundi eest, mis ajab Pärnu uul, ja millele maja juba aastate eest ehitatud, tuleb maksta 288 krooni.

J. Rosenbaumi palwe Laia ja Kiwimurru uulitsate nurgal asuwa maariba obvokile saamise asjus vahuldati.

K. Tannebaumile anti luba Kalda uul. asuwat aiamaad Tallinna notar Muttkasele 200 kr. eest müüa.

Anete Eadlale otsustati müüa tema kasutada olew linna venditalu. Talust, mis suur 18 ha, maksab ostja 3000 kr., 1000 kr. otsekohe ja 2000 kr. wiie aasta jooksul.

Karl Simtmannile anti luba oma kinniswarale Põllu uul. nr. 3 teist obligatsiooni teha, 1500 kr. suuruses. Esimene oli 3000 kr.

Riigi poolt linna omandusest antud maade tuludest otsustati 600 kr. määrata linnamajade remondiks.

Ringi ümber Järwamaa.

Surnuaiapüha ja suur pidupäew Peetris. Eelolewal pühapäewal on oodata Peetrisse juuremat rahwakogumist. Peetakse surnuaiapüha, samuti on suweleeri õnnistamine. Hiljem järgneb kirikla aias pidu ühes loterii allegri ja mitmesuguste lõbustustega. Õhtul on aga kirikla pargis wabaõhuetendus, kus Paide tegelaste poolt ette kantakse müsteerium „Kristoffeus“. Hiljem järgnewad õhtused lõbustused seltsimajas.

Hoolealune tungis wallawanemale kallale. Esna wallawanemale tungis wallawalitsuse kantseleis käsitsi kallale walla naishoolealune K. R. ja lõi tal arwelauaga weriseks silmakulmu.

Ambla põllumees murelik. Kestwa ja pikaldase põua tõttu on Ambla ümbruskonnas, eriti Räsnas, hein nii kehw, et ei sünni niita. Ristikhein on kõrbemas. Rukkipõllud pekstis rahe puruks ja ülejääwa osa rikkus külm. Wihma puudus on äraarwamata suur. Kui lähematel päewadel ei tule wihma, on ka suiwisi määratud kindlale hääbumisele. Põllumees waatab murelikult tulewikku ja ei julge arwata, millega see kõik lõpeb. Nii wiletsat aastat ei tea mäletawat sinised maapidajad kauemaid aastaid.

Warastati katuselaaste. Kolu riigimetsa, 3. jsk. metsnik leidis, et teadmata kelle poolt on ärawarastatud 0,60 ruumimeetrit katuselaaste. Kahju ligi 2 kr.

Surnuaialt wiidi lilli. Käru surnuaiale, omaste hauale, wiis lilli Juuli Luisk. Need olid aga sealt peagi ärawarastatud.

Siiddistus kirja omandamises. Käru w. Pedapea talus elaw teenija Helmi Goldschmidt tõstis politseis kaebuse perenaise Anette Neidlicht wastu, et see omandanud tema kirja, mille saatnud Goldschmidti ema.

Ulakus Padulas. Et maal igalpool laulupeo tõttu üsna waikne oli, siis otsustas salkkond Palu küla suuremaid topsiwendi külastada naaberküla — Padulat.

Padula küla S. tallu jõudes oli pererahwas kodust ära ning siis otsustasid sõbrad kiirelt ijekeskis wõõra waraga lõbusa jaanipäewa korraldada.

Selleks pekstati 11 a. laps toast wälja, kodusolew naisteenija hoitti kinni ning „rewideeriti“ walmisolew toit kerisel ja pliidil, kapis olewad wiinapudelid ja aidas olew õlleankur põhjalikult järele.

Ast oleks wõinud ju wäga hästi lõppeda, kuid, et siin ilmus pole head ilma halwata ja nii jõudis ka peremees sel momendil koju, kui puhas töö oli tehtud.

Muidugi ei jäänud peremehel muud üle kui laskis külaliste „esinemise“ üle konstaablil protokolli koostada ja asjaosalisi ootab wastaw karistus.

„Tean“.

Talunhooned nõgusamaks.

Jõnedal oli hoonete wärwimise kursus.

Hiljuti peeti talunhoonete wärwimise kursus Jäneda põllutööteskkooli juures. Osawõtjaid oli ligidalt ja kaugelt poolesaja ümber. Kuulati praktilisi näpunäiteid wärwimistöödе alalt soome-rootsi-, mineraal-, betoon-, lubja-, kohupiima- ja õliwärwidega ja tehti ka praktilisi wärwimistöid suure innuga. Eriti huwitaw oli soome-rootsi wärwi keetmine „wabaõhuköögis“. Jäneda mõisa rohuaia kõrwal puude wahele mäenõlwakule kaewatud koopas. Kahte juurde katlasse pandi energiline inseneri Welbergi näpunäidete kohaselt küll „wedelat ja pakju“ — wett, rukkijahu, rauawitrioli, kübaramusta ja wärwimulda. Wärwi walminedes ajuti seda kohe uuele katusele ja seintele peale määrima. Järgmisel päewal kiirgas wärskelt wärwitud maja kui wäikene muinasjutuloss Jäneda roheliste puude wahel.

Jääks waid soowida, et meie ühetoonilisel halle talumaju ka selle wärwiga natukenegi noorendataks ja wärskendataks. Wärw on wastupidaw ja mis kõige tähtsam proeguisel kehwal ajal — odaw. Ruutsiilla wärwimine tuleb maksma waid 10—12 snt.

Tapa-Rauakõrtve weeühisus algab tegewust.

Ajutamise koosolek täna.

Tänaseks on kokku kutsutud Tapa—Rauakõrtve weeühisuse ajutamise koosolek. Weeühisuse piirkonda on arwatud 64,5 ha maad — Rauakõrtve küla ning Tapa asunduse heina- ja karjamaid, riigi tagawaramaad ja Tapa linna karjamaad. Nii kuulub weeühisuse liikmeks ka Tapa linn.

Weeühisuse ajutamine ja kraawide kaewamine läheb maksma 950 kr., kusjuures koodetakse riikliku toetusele 500 kr. suuruses summas. Osamaksudest tuleb kokku 450 krooni.

Peale peadraawi sisehõõmamist wõimaldawad wähemad haruraawid asjaosaliste maa täielikku kuiwatamist.

Issand on andeks annud, andku ka „Jiwa“ ärijuht.

Paide tanw. ühis. „Jiwa“ ärijuht sai neil päiwil järgmise kirja:

„Mäga austatud ärijuhataja:

Tahan teile teatada ja teilt paluda andeks allisõgnetwat. Umbes 6 aastat tagasi elades Paides ja olles pisikeseks poisikeseks, käisin taie äris. Läksin äristi ilma raha tasumata wälja, wõtdes kaasa kõik kõik ja 2 kaustikut. Nüüd teen, et tegin seda rumaluses, sest olen nüüd leidnud Jeesuse. Tahan käia Tema järel ja hoida, et siida oleks puhas ka inimeste wastu. Issand on andnud mulle seda andeks ja sellepärast palun, et ka teie seda mulle andestaksite. Kui teie mulle annate andeks ehk tahate midagi öelda — palun kirjutage.“

Järgneb nimi ja täielik aadress, mis näitab kirja saatja elukoha Tallinnas.

Türi uudiseid.

— Türi jaamas arbati tagaotsitaw Eduard Ennus ning toimetati Paide.

— Johannes Glaudenst ainst, folgiaugust, leiti jaama einelauapidaja L. Trubooki taskiwera kõrgus. Mõl lambel koer surma saanud ning Glaudenst aeda folgiaulu saatmud — on selgunata.

— Wenelaste Pawel Anstipowi ja Ilja Melnikowi peale koostati protokolli pikendamata elamisloaga elamise pärast.

— Paberiwabrikus sai rinnakorwist rasketesti põrutada ja ära surma hoowitöline Andres Nurk 56 a. wana. Ka uurimus näis näitelau. Ohtustus tuli selleks, et Nurk läi wagunit edasiliikumisel wagunit ja paberipunude wõrra wahele. Arsti arwatse wigastus raske, kuigi mitte elukardetaw.

— Türimõõ aasta lõpul laenas Tõnis Roos Jakob Martinsonile raudteeroopa, mille wõõrutuse hinnaks R. 5 kr. peale. Martinson sõitis aga selle tagasiandmata ning kolis wahepeal kogumi Türiist ära. Nüüd sõidustab Roos Martinsoni roopa omandamises.

— Türi spordiring sõgameeskond mängis jaanipäewal Wõisandis sealse folgpalli klubi sõgameeskonnaga ning kaotas 2:1. Poolaeg olt Türi edaks 1:0.

ta suur. Kui lähematel päewadel ei tule wihma, on ka suiwisi määratud kindlale hääbumisele. Põllumees waatab murelikult tulewikku ja ei julge arwata, millega see kõik lõpeb. Nii wiletsat aastat ei tea mäletawat sinised maapidajad kauemaid aastaid.

Warastati katuselaaste. Kolu riigimetsa, 3. jsk. metsnik leidis, et teadmata kelle poolt on ärawarastatud 0,60 ruumimeetrit katuselaaste. Kahju ligi 2 kr.

Surnuaialt wiidi lilli. Käru surnuaiale, omaste hauale, wiis lilli Juuli Luisk. Need olid aga sealt peagi ärawarastatud.

Siiddistus kirja omandamises. Käru w. Pedapea talus elaw teenija Helmi Goldschmidt tõstis politseis kaebuse perenaise Anette Neidlicht wastu, et see omandanud tema kirja, mille saatnud Goldschmidti ema.

Ulakus Padulas. Et maal igalpool laulupeo tõttu üsna waikne oli, siis otsustas salkkond Palu küla suuremaid topsiwendi külastada naaberküla — Padulat.

Padula küla S. tallu jõudes oli pererahwas kodust ära ning siis otsustasid sõbrad kiirelt ijekeskis wõõra waraga lõbusa jaanipäewa korraldada.

Selleks pekstati 11 a. laps toast wälja, kodusolew naisteenija hoitti kinni ning „rewideeriti“ walmisolew toit kerisel ja pliidil, kapis olewad wiinapudelid ja aidas olew õlleankur põhjalikult järele.

Ast oleks wõinud ju wäga hästi lõppeda, kuid, et siin ilmus pole head ilma halwata ja nii jõudis ka peremees sel momendil koju, kui puhas töö oli tehtud.

Muidugi ei jäänud peremehel muud üle kui laskis külaliste „esinemise“ üle konstaablil protokolli koostada ja asjaosalisi ootab wastaw karistus.

„Tean“.

Sundmäärus ehituste kohta.

Wõeti wastu maawolikogus.

Wiimasel maawolikogu koosolekul wõeti wastu sundmäärus ehituste kohta Järwamaa alewikkudes. Awaldame selest tähtsamad osad.

Määruse alla kuuluwad kõik ehitised alewikkudes, mis ei ole tunnistatud suwitus- wõi rawimisparkadeks ning külades, talukohtades, wälja- ja arwatud awalikud ehitised.

Uute uulitsate rajamine, ehitiste püstitamine, ümberehitiste, juure- wõi peaeehitiste ning kõrwalparanduste teostamine, weekaewude, raistwee- ja wirtsaaukude tegemine, wajalwad selleksohast ehitusluba.

Ehitusluba ei waja: mittekandwate seinte ehitamine ja kõrwaldamine, seinte krohwimine, wooderdamine ja wärwimine, piirete ehitamine, wäikesemate paranduste tegemine, nagu: katuse, uste, akende ja põrandate juures; ehitiste lammutamine.

Ehitaja, kes ehitisi alustanud ehitusloata, on kohustatud seadusewastaselt teostatud ehitisi kõrwaldama.

Ehituste teostamise loa saamiseks esitatakse wallawalitsusele soowiawaldus ja ehitustöö skeem kahes eksemplaris.

Ehitusluba antakse wälja kaheaastase maksuwusega. Kui selle aja jooksul ehitusega pole alguse tehtud, peab ehitusluba sellekohase kirjaliku soowiawaldusega uuendatama.

Ehituse järelwaatus toimetatakse wallawalitsuse esindaja poolt. Samuti on wallawalitsusel õigus kõrraldada järelwaatusi omal algatusel.

Ehitisi püstitatagu wähemalt 8 m. klassiteede piirkonnast, kui asula ehitusplaan seda teisiti ei määra.

Puust elumajade wahel olgu wähemalt 13,0 m. ning seda wahet ei ole lubatud täisehitada.

Nelinurgas 25,5×25 5 m. on lubatud puuhooneid ehitada teineteiseist üksteist mis kauguses. Satub puuhoonetega grupist mõni hooneest täielikult wõi osaliselt ülal märgitud nelinurga piirjooneest wälja, siis peab hoone teisest 13,0 m. eemal olema.

Sepikodasid, suitsufaunu, rehesid ja muid kuiwatusruume, samuti ka puust ehitisi, milledes töötatakse ümber, walmistatakse wõi hoitakse tõkergesti süttiwaid aineid, nagu linu, kanepit, tõkatit, kõrwa j. m. s., püstitatagu omal krundil, kõrwa j. m. s., püstitatagu omal krundil ehitist, kõrwetest wähemalt 20,0 m. ja naaberiiriist wähemalt 15,0 m. kaugusele.

Aedmaju (lehtlaid) wõib ehitada otse naaberi piirile (tulemüürita).

Puud ja põõsaid ei tohi istutada lähemale kui 6,00 m. 1. kl. tee piirkonnast, wastawalt 4,0 m. — 2. klassi tee piirkonnast ning 2,00 m. — 3. klassi tee piirkonnast (Maanteede seadus RT 48 — 1928).

Puuhoonete üldine pikkus ei tohi 25,5 m. ületada. Selleks pikemaid puuhooneid jaotatagu tulemüüridega osadesse nii, et iga puust osa üldmõõtesselt 25,5 m. pikk on.

Puuhoonete üldine kõrgus on lubatud 8,5 m. mõõtes kõige madalamast maapinna kõrgupunktist üleminekuni lae alumisse pinnani.

Enam kui kaks elamiseks määratud korda ehitada on keelatud. Kahekordsetes kiwimajades wõib katusekorda kasutada elutuumideks.

Weekaew peab olema wähemalt 10,0 m. kauguses klosettide kaewudest, tallidest, wirtsa- ja raistwee aukudest, üldse kõigist mustuse kogumise paikadest. Lahtise kaewu seinad peawad ulatama wähemalt 0,50 m. üle maapinna.

Klosettide kaewud olgu massiiwse laega ning kindlast ja niiskust mittelähilaskwast materjalist.

Kates olgu puhastamiseks auk, wähemalt 0,60 m. igatepidi lai, wõi ümarik 0,60 m. läbimõõduga, mis kinnitatud tiheda kahekordse luugiga. See osa kaewust peab olema wäljaspool maja alismüüri. Kaewu põhi ja seinad tulewad wäljaspoolt isoleerida 16 sm. paksuse sawikihiga. Kaewu põhjale peab andma kallak puhastusaugu poole.

Hoones asuwa õhuklosetti mustusekaewust peab wiima õhutoru lähema korstna wentilatsiooni lõõrisse.

Raistwee ja wirtsaaukude ning sõnniku ruumide põhjad ja seinad peawad olema kindlast, niiskust mittelähilaskwast materjalist ning peawad olema warustatud kindlate kaantega. Wirtsaaugud tallide juures olgu wõimastega kindlate torude läbi ühenduses.

Esnas hakatakse turgu pidama.

J.-Jaani turg kolib. — Wallawalitsustele anti luba kinniswarasid müüa. — Rammale tulewikus kool.

Teisipäeval peeti Paides maawolikogu koosolekut. Koos olid kõik maawolinikud, peale A. Tobro ja A. Suurkiwi.

Maawalitsust wolitati riigikassast tulu- ja kinniswaramaksu arwel awansina wastu wõtma 20.000 krooni.

Turu pidamiseks anti luba Esna wallapalitsusele Esna raudteejaama juures igal neljapäeval.

Wõhmuta wallawalitsusele anti luba Järwa-Jaani turu ülewiimiseks seniselt asukohalt — kiriku platsilt — raudteejaama juure wallawalitsuse kasutuses olewale ehituskrundile. Turgu peetakse Järwa-Jaanis teatawasti igal kesknädalal.

Wäätsa wallawalitsusele anti luba äro müüa Piiometsa end. koolimaja, Liigwalla wallawalitsusele Selli sepikoja hooneid. Rõmkiila wallawalitsusele anti luba üleanda Tamsalu tuletõrje ühinguile Tamsalu end. mõisa härrastemaja, ühes endise koolikrundi ja wiljapunaia kasutamise õigusega. Wallale jääb end. kooli krundist 3 ha kasutamiseks laadaplatsina.

Loomakaitse sundmääruse wastuwõtmine lükati edasi. Tahetakse näha mõningaid parandusi ja täiendusi.

Lõbustusmaksust wabastati mitmed peod.

Wäinjärwe wallawalitsusele anti põhimõttelik nõusolek kooli awamiseks Rammu külasse. Kool saaks töötama 6 klassi ja 3 klassi-komplektiga. Nõusolekut wajab wallawalitsus koolile maa muretsemiseks.

Peale koosolekut sõideti ühiselt omnibusel ringsõidule maawalitsuse majapidamisesse ja ajutustesse — Mäo lastekoduse, Wodja põllutööskooli, Aawere wanadekoduse ja Järwa-Jaani täienduskooli.

Loodetaw ilm neljap., 29. juunil.

Kestmise kiirusega, muutliku sihiga tuuli, ründpilwitus, Põhja- ja Loode-Eestis wähe jahedam, sisemaal temperatuur endine, nimetamiswäärt sademeid pole oodata.

Suur-Britannia peab nõu.

Inglise peaminister Macdonald, dominioonide sekretär Thomas ja Lõuna-Afrika rahaminister Havenga majanduskonferentsil Londonis.

Järva maavalitsuse teedeosakond ostab

raudkive.

1) Paide - Anna teele Mäo koolimaja ja Parbja teeristi ladudesse.
2) Paide - Koigi teele Aniküla veski juurde, Valgma teeristile ja Mäeküla Oja lattu.
3) Paide - Türi teele Reopalu mäele.
4) Paide - Väätsa teele Reopalu metsavahele.

Üles anda Järva maavalitsuse teedeosakonnale.

Paide nööritehas

vahetab ja valmistab kõie- ja ohjanööri linadest ja linade wastu **Ostab kõva kluga**

puhastatud ja murtud (masindatud) linu.

Soovitab kõiksugu põllumajanduse nööre ja koetud masinarihmu. Perenaistele pesu- ja põrandariide nööre. **Saadaval jalg-, käsipalli ning tennisplatsi nöörvõrke.**

Koerus, V. Tuisk'i kauplusest

müüa

vähetarvitatud rohumiitja

„Svecia“

ja viljalõikaja.

A. Mik'i foto-ateljee

Koerus V. Tuisk'i majas

Laske endid kord pildistada ja Teie jääte alaliseks ärisõbraks

Värsket

lupja

on saadaval Kuusna asunduses H. Herde lubjaahjust. Sama lupja müügil ka Päinurme majandusühisuses.

Tarvis korralikku

põllutöölist.

Küsida Päinurme p.-ag. „Pilli“ talu, A. Raudsik.

Vajan

naisteenijat

talusse kuude peale. Pakkumised teatada: Päinurme p.-ag. pk. nr. 49.

Müüakse

vabatahtlikul enampakkumisel

2 grammofoni, klaver, detaimaal kaal, kalapüügi riistu, 2 jahipüssi ja kõiksugu majakraami. Müük Paides. Tallinna t. 36 laadapäeval. 3. juunil.

Kuulutage „Järva Teatajas“

A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinnas.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia RAMATUKOGU